

pensatie daarvoor moet dan bieden de (derde) mededeling, dat Maria, nadat ze een tijdlang in Zeeland is geweest om daar chocolade te verkopen – de Zeeuwse, ‘in pakjes, in het rood gemerkt met enkele en dubbele kapitale AA’s en net geprent met leeuwjes, zwemmende in de baren’, het product, dat sinds de komst van Mets de zwavelstokken had vervangen –, in Zwijndrecht terug, daar door haar groep als hun ‘koningin op zedelijk gebied’ wordt ontvangen en dat dan ‘betooming van misplaatsten en verdwaasden ijver een eind maakt aan de meest ergerlijke toneelen’; over de aard daarvan blijven wij, en bleef ook wel Anagrapheus, in ’t duister ⁴⁷⁾. Mijn indruk is, dat men aanvankelijk ‘aan de voeten van Maria en Heystek zat om onderwijs’, maar dat de leiding tenslotte is overgegaan op Heystek en vooral op Bos.

Bos: hij vormt een mysterieus hoofdstukje apart!

Bij Anagrapheus vinden we hem slechts eenmaal genoemd in een brief van vrouw Mets aan Maria ⁴⁸⁾. Hij is een nieuweling in de kring, ‘een gewezen heereknecht uit Amsterdam’, die de broeders en zusters in Zwijndrecht ‘weegt’ en veelal ‘te licht bevindt’ – en dus blijkbaar direct een gezaghebbende plaats heeft veroverd.

Valk spreekt in zijn brief van 1836 aan Mets bitter over ‘valsche peerlen’ die hij heeft zien uitdelen, en aannemen o.a. door Mets en allen, die ‘na de dwalingen van Bos luysterden’ ⁴⁹⁾.

In 1934 werd meer over deze Bos bekend: in de nalatenschap van de organist van de Lutherse kerk te Rotterdam, de heer Schaddelee, wiens vader, burgemeester van Zuid-Beyerland, Heystek en Bos goed had gekend, werden toen twee boekjes aangetroffen, die Heystek in Amerika, waarheen hij in 1864 was gemigreerd, had geschreven en die daarop door dr. Marang in zijn artikel van 1936 uitvoerig zijn besproken, tezamen met een onuitgegeven opstel van de heer Schaddelee, getiteld: ‘Wat ik nog weet van de Zwijndrechtsche Nieuwlichters’.

In deze boekjes van Heystek ⁵⁰⁾, getiteld ‘De Mozaïsche en Nazareensche Bijbel opgelost door den Bijbel der 19e eeuw’ (d.i. Oude en Nieuwe Testament door het spiritisme); en ‘Het laatste oordeel’ (d.i. mijn, Heystek’s, eindoordeel), voor rekening van de schrijver in 1876 te Utrecht uitgegeven, vindt men vrijwel niets, dat principieel nieuw is, maar wel een verbazingwekkend consequente uitwerking van de oude ideeën der Zwijndrechtters. Men zou die kort